

prof. dr hab. Ewa Borkowska
Instytut Literaturoznawstwa
Wydział Humanistyczny
Uniwersytet Śląski
ul. Gen. Grotta-Roweckiego 5
41-205 Sosnowiec
tel. (032) 3640892 (804)
email: borkow@xl.wp.pl

15 marca 2020 r.

Opinia o osiągnięciach naukowych pani dr Dominiki Buchowskiej-Greaves
(Wydział Anglistyki, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań
2020 rok)

Dorobek naukowy pani dr Dominiki Buchowskiej-Greaves, adiunkta Na Wydziale Anglistyki UAM w Poznaniu obejmuje łącznie 24 publikacje, w tym **1 monografię naukową, czyli rozprawę habilitacyjną pt.** „Negotiating Modernism: Art Criticism in *The New Age Magazine, 1907-1922*” wydaną w 2019 przez Wydawnictwo Naukowe UAM w Poznaniu, licząca 360 ss. W dorobku znajdujemy także 23 artykuły naukowe opublikowane po doktoracie, w tym większość wydanych zagranicą, a także dwa opracowania zbiorowe. Habilitantka otrzymała także stypendia naukowe, odbyła kwerendy biblioteczne w Londynie, brała udział w programie UNIKAT w Kingston University, prowadziła wykłady w ramach programu Erasmus w Hiszpanii, we Włoszech oraz w Niemczech. Wzięła udział w 18 konferencjach naukowych w Polsce i zagranicą. Jest członkiem organizacji naukowych krajowych i zagranicznych, m.in. PASE, MSA, Wyndham Lewis Society, Ezra Pound Society i innych. Prowadziła wykłady gościnne w British Council w Poznaniu, organizowała wykłady o sztuce modernizmu na Wydziale Anglistyki UAM wraz z gośćmi z Wielkiej Brytanii, a w ramach Festiwalu Nauki organizowała ważne przedsięwzięcia i wydarzenia związane z kulturą brytyjską, w tym sztuką kinematograficzną. W ramach pracy dydaktycznej Habilitantka prowadziła seminaria dyplomowe i licencjackie, a także była członkiem komisji doktorskiej na Uniwersytecie w Singapurze. Jest autorką tłumaczeń i recenzentką *Rocznika Naukowego*. Dr Dominika Buchowska wykazuje niezwykle wręcz aktywność naukową, dydaktyczną, a także angażuje się w pracę społeczną celem pokazania na zewnątrz, poza uczelnią, swoich zainteresowań oraz pracy akademickiej, która jest dla niej bez wątpienia

pasją, co wnoszę z przeczytania wielu ciekawych pozycji kulturowych, które znajdują w Jej dorobku naukowym.

Dr Dominika Buchowska-Greaves uzyskała tytuł naukowy dra nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa w 2006 roku, na podstawie dysertacji pt. „Between Art and Life: David Bomberg's Life and Works” napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Wojciecha Lipońskiego. Od czasu obrony pracy doktorskiej dr Buchowska-Greaves opublikowała kilkanaście artykułów (ponad 20), które przedłożyła jako dorobek habilitacyjny.

Opinia o monografii habilitacyjnej

Lektura monografii dr Dominiki Buchowskiej-Greaves dowodzi, iż literackie i kulturowe zainteresowania Habilitantki są niezwykle inspirujące; koncentrują się one wokół czasopisma *The New Age*, wydawanego w Londynie w latach 1907-1922 przez Alfreda Richarda Orage'a. Była to najbardziej ceniona publikacja dotycząca twórczości modernistycznej i awangardowej w Wielkiej Brytanii w pierwszych dekadach XX wieku. Badanie historii i specyfiki czasopisma wymaga przygotowania kulturowego i takie właśnie posiada pani Doktor Buchowska. Po zapoznaniu się z Jej publikacjami wnioskuję, iż dr Buchowska-Greaves jest z pewnością niekwestionowanym znawcą, ale także miłośniczką kultury mediów oraz brytyjskich czasopism początku XX wieku. Habilitantka podkreśla, iż Orage wykazywał spore zainteresowanie literaturą brytyjskiego modernizmu, a jej twórców i zwolenników często drukował na łamach swojego czasopisma, by tylko kilku takich jak G. B. Shaw, H. G. Wells, G. K. Chesterton, Hilaire Belloc, Arnold Bennett, Ezra Pound, Katherine Mansfield, Beatrice Hastings, a także Wyndham Lewis (Autorka jest członkiem Stowarzyszenia tego pisarza, krytyka i malarza). Czasopismo *The New Age* publikowało także reprodukcje malarskie, jak choćby dzieła Picassa, zawsze zwracając uwagę na nowatorski i awangardowy charakter utworów, czy to artystycznych, czy literackich i przez to zwracało uwagę na niecodzienny charakter sztuki współczesnej. Autorka podkreśla „niekonwencjonalny” aspekt czasopisma, który upatruje także w wielu kontrowersyjnych praktykach i opiniach lansowanych przez omawiany tygodnik. Z jednej strony bowiem artykuły i treści w nim zawarte wiązały się ściśle z nurtem awangardowym i modernistycznym, także kulturowo i politycznie, ale z drugiej strony często znaleźć można było opinie i komentarze, a nawet całe artykuły dotyczące nurtów zgoła przeciwnych. Autorka obiecuje na początku monografii, iż pochyli się nad tą kwestią i będzie ją badać przeglądając roczniki *The New Age*.

Głównym celem badawczym, który realizuje Autorka w monografii jest pokazanie wielu wątków i niuansów krytyki artystycznej na łamach tygodnika, które jej zdaniem nie zostały jeszcze ani odkryte, ani szczegółowo zanalizowane. Podejmując się tego zadania, Autorka pragnie pokazać, poprzez krytykę artystyczną, w jaki sposób *The New Age* uczestniczyło w propagowaniu myśli i nurtu estetyki i literatury modernistycznej. Pokazuje także odmienną stronę czasopisma, krytykę myśli awangardowej, nie zawsze zatem przychylnie opinie na temat modernizmu, ale odsłaniające prawdziwość myśli modernistycznej w literaturze, kulturze, czy sztuce. Ta wielotematyczność czasopisma zostaje tutaj zauważona, wyeksponowana i rzetelnie przedyskutowana przez Autorkę monografii. Autorka podkreśla, że jeśli nawet wykrywa w czasopiśmie wiele praktyk manipulacyjnych i często kontrowersyjnych odnośnie kwestii tematycznych czasopisma, to w rezultacie pokazuje *The New Age* jako journal, który bierze udział w dyskusji dotyczącej najważniejszych tematów modernistycznych w wielu dziedzinach sztuki humanistycznej.

W pięciu rozdziałach książki-monografii Dominika Buchowska-Greaves z pasją i troską o kulturę słowa realizuje swój projekt badawczy. Książkę rozpoczyna od pokazania sylwetki redaktora Orage'a, który był człowiekiem niezwykle społecznym i potrafił zjednać sobie bohemy artystyczną i literacką współczesnego mu Londynu. Dzięki takiej postawie mógł publikować na łamach czasopisma nie tylko jedne z najlepszych artykułów, ale także pokazać sylwetki ważnych piewców modernizmu. Omawia także Autorka charakter społeczno-polityczny czasopisma, które koncentrowało się wokół tematyki socjalistycznej i angielskiego Fabianizmu (Partia Pracy). Idąc tropem współczesnych nurtów estetycznych Autorka omawia z kolei recepcję post-impresjonizmu i opinie krytyków zawarte w *The New Age* w XX wieku; żeby przybliżyć czytelnikowi ten nurt sztuki, czasopismo sięgało do licznych opinii krytycznych dotyczących impresjonizmu, kubizmu, futuryzmu, czy wertycyzmu, słowem do wielu postaw artystycznych, których środki wyrazu utorowały drogę do ponowoczesności. Trudno nie wspomnieć o postaci Rogera Fry'a i jego dwóch wystawach sztuki post-impresjonistycznej z lat 1911 i 1912, dzięki którym brytyjska opinia publiczna mogła zapoznać się ze sztuką współczesną swojego kraju (Manet and the Post-Impressionists, zrecenzowaną w TNA przez George'a Calderona, s.76). Spośród innych krytyków wymienia Autorka także Johna J. Adamsa, który odrzucał krytykę sztuki angielskiej oskarżając ją o zbytne „wyspiarstwo”, jak to ujmuje. Opinie i krytyka dotycząca tych wystaw wzbogaciła swym materiałem *The New Age*, które to czasopismo wyrażało często opinie krytyków przeciw sztuce nowoczesnej sztuce, a stawało w obronie tradycyjnych wartości artystycznych;

dzięki temu czytelnik mógł zapoznać się nie tylko z opiniami na temat sztuki awangardowej, ale także z obroną sztuki tradycyjnej, która wspierała narodowe cele i wartości estetyczne Wielkiej Brytanii.

W kolejnej części pracy, w części najbardziej obszernej (rozdział III, ss. 99-230, być może zbyt obszernej w stosunku do całości książki), Autorka odnosi się do postaci Huntly Cartera, krytyka sztuki i humanisty, który wypowiadał się w czasopiśmie *The New Age* w latach 1909-1912, poszukując „nowego ducha” w sztuce; Carter wprowadzał nową sztukę, by nią zainteresować widza brytyjskiego i uczulić na odbiór odmiennego od tradycyjnego przekazu i wrażliwości estetyki współczesnej, co do której miał często postawę krytyczną. Autorka podaje przykłady galerii sztuk brytyjskich i kolekcji, które Carter uznawał za falsyfikaty i zwraca uwagę, iż ten krytyk sztuki miał bardzo krytyczne stanowisko dla brytyjskiego poczucia smaku. Jednakże podkreśla Autorka, iż Carter był zwolennikiem, mimo swoich poglądów krytycznych, promowania sztuki modernistycznej, dla której poświęcił czasopismo, a jego wkład w publikowanie artykułów na temat myśli modernistycznej był znaczący. Carter zasłynął publikacją obrazu Picassa w 1911 roku, na którego odbiór społeczeństwo brytyjskie zareagowało protestami, nieprzystosowane i nienauczone, by odbierać dzieła sztuki kubistycznej.

Autorka kreśli portret Cartera jako znawcy sztuki dawnej, który był stymulowany przez dealerów, co prowadziło do obniżenia wartości sztuki współczesnej, a przez to spadek sprzedaży. Wymienia tutaj Hugh Blakera, który odpowiadał w rubryce „Listy” *TNA* na krytycyzm Cartera i jego praktyki w Galerii Narodowej. Przybliży czytelnikowi postać Blakera i jego polemiki z Carterem, czyniąc to w sposób bardzo drobiazgowy, a tym samym rzucając cień na sytuację w *TNA* i liczne utarczki słowne i ideologiczne krytyków czasopisma, które przekładały się także na krytykę National Gallery i jej zasoby estetyczne. Pokazanie tej polemiki w rozdziale trzecim pracy jest szczegółowe i bardzo rzetelne; dowodzi to, iż Autorka zadała sobie wiele trudu, by nie tylko przeczytać dokładnie wszelki materiał epistolarny, ale także zrozumieć charakter debaty poprzez szczegółową analizę wymiany zdań i poglądów obu krytyków. Nie sposób także nie sięgać przy tej okazji do krytycznych uwag pod kątem Royal Academy, co Autorka czyni w tym rozdziale. Polemika z Havellem (Indian art) i Sickertem stanowi także bogaty materiał do dyskusji w tym rozdziale. Bardzo ciekawie interpretuje wkład w dyskusję o sztuce Victora Reynoldsa (który rezydował w Paryżu), którego esej „Reaction as Progress” stał się ważnym materiałem dotyczącym wpływu impresjonizmu na nową sztukę i jej eklektyzm. Autorka zanurza się z ciekawością w dzieła sztuki wymieniane przez Reynoldsa, by pokazać jego wpływ na polemikę dotyczącą sztuki

współczesnej, a także udział w niej artystów francuskich i zachodnioeuropejskich. Na str. 159 nie brak akcentu polskiego, gdy Carter odnosi się do Olgi Boznańskiej w kontekście opisu sal w Galerii Grafton, uznając polską malarzkę jako portrecistkę, a nie malarzkę impresjonizmu (używała czarnego koloru, którego nigdy nie stosowali impresjoniści). Później będzie jeszcze wzmianka o polskim artyście Janie de Holewińskim, który mieszkał w Paryżu. W tej części pracy podejmuje Autorka także tematykę „średniowiecznego modernizmu” oraz „odnowienia sztuk i rzemiosł”, artystycznego rękodziela, tematykę architektury, czy piękna maszyny. Wskazuje na wielu krytyków, zapomnianych w angielskim świecie sztuki w latach późniejszych i dziś; wskrzesza wiele zapomnianych postaci, które uczyniły bardzo wiele dla brytyjskiej sztuki współczesnej, a których nazwiska widniały na łamach czasopisma *TNA*. Bardzo ciekawie przedstawia tę część, w której relacjonuje efekty i impresje z podróży Cartera na Wschód Europy Ekspresem Kontynentalnym (s.186ff), m.in. przystanki w Berlinie, czy w Krakowie i fascynacja polską Sztuką początków XX wieku (m.in. Wyspiańskim).

W przedostatniej, czwartej części monografii znajdujemy krytykę sztuki T. E. Hulme'a, reprezentanta szkoły imagistów, poety, kosmopolity, jak go określa Autorka monografii, którego utwory publikowane na łamach czasopisma *The New Age*. Jego fascynacja sztuką kontynentalną i amerykańską nie pozostaje bez znaczenia dla wpływów na sztukę brytyjską, zaznacza Autorka. Zauważa znaczny wpływ Cezanne'a na kształtowanie się osobowości estetycznej Hulme'a, który wspiera sztukę współczesną. Spotkania literackie organizowane przez poetę co tydzień, tzw. salony wtorkowe, były często wstępnymi dyskusjami, które dostarczały materiałów dla czasopisma później publikowanymi przez współtwórców czasopisma. Wieczory Hulme'a skupiały elitę intelektualną Londynu i były czymś na kształt grupy literacko-artystycznej, której członkowie debatowali nad ważnymi tematami sztuki, literatury oraz wymieniali swoje poglądy. Hulme, formalista, wprowadził do

ujęcie formy, niemal rzeźbiarskiej ikonografii rysunku, który dominował pośród ówczesnej szkoły artystycznej. Już w tej części wprowadza Autorka filozoficzne elementy Bergsona, by je potem szerzej rozwinąć.

W ostatniej piątej części monografii znajduje czytelnik postać Waltera Sickerta (1860-1942), artysty malarza, członka Camden Town Group, który dbał o stronę artystyczną, czy graficzną czasopisma *The New Age*, ale umieszczał także własne rysunki grafiki. Był pomostem między okresem edwardiańskim, a post-impresjonistami; do czasopisma został wprowadzony przez Cartera. Sickert, starszy i może bardziej dojrzały, był także krytyczny i czujny w stosunku do myśli modernistycznej, mniej rewolucyjny i ostrożny jeśli chodzi o radykalne zerwanie z tradycją; jego postawa dla kubistów i futurystów także okazała się powściągliwa. Sickert popierał bardziej tendencyjne malarstwo figuratywne, chociaż przed 1910 rokiem był bardziej radykalnie nastawiony do sztuki tradycyjnej; pomógł zatem czasopismu jako bardziej powściągliwy, bardziej określony w poglądach, do czego właśnie czasopismo aspirowało: do większego rozmycia poglądów i mniej określonej postawy ideologicznej. Był nie tylko krytykiem sztuki, ale także płodnym pisarzem, tworzył szkice i karykatury dla licznych czasopism; jego język był bardzo zróżnicowany, gdyż posługiwał się równie dobrze językiem oficjalnym (choć nie lubił języka zbyt wyszukanego) jak i „językiem ludu”, w tym slangiem. Z uznaniem wypowiadał się o J. Ruskinie, którego uważał za znakomitego krytyka sztuki wyjaśniając, iż sam był dobrym malarzem i dlatego także dobrym krytykiem (s. 303ff). Sickert wniósł atmosferę sporu i dynamiczną polemikę między artystami bardziej nowoczesnymi i tradycyjnymi, którzy wypowiadali się na temat sztuki na łamach czasopisma. Był wyjątkowo ostrożny w ujmowaniu swoich grafik i litografii w formę eksperymentalną, ale nie aż tak konserwatywny by nawiązywać do Królewskiej Akademii Sztuki. Autorka podkreśla, iż Sickert miał niewątpliwy wkład w dyskusję dotyczącą sztuki i kultury modernizmu. Ostatni rozdział książki zawiera bardzo ciekawe ryciny Sickerta, które ilustrują istotę i styl jego sztuki, brytyjskiej sztuki współczesności.

Monografie kończą wnioski i obszerna bibliografia, która jest podsumowaniem studiów Autorki, bardzo adekwatnym resume wieńczącym bogatą i rzetelną analizę pierwszych dekad istnienia czasopisma *The New Age*, na łamach którego promowano brytyjską sztukę współczesną. Z uznaniem odnoszę się do pomysłu okładki książki, której grafika przystaje do treści monografii. Uznanie dla pomysłowości grafika i wyboru Habilitantki.

Książka-monografia habilitacyjna pani Dr Dominiki Buchowskiej-Greaves jest ciekawym i inspirującym studium dotyczącym wybranego okresu kultury i sztuki Wielkiej Brytanii początku XX wieku. Autorka wybrała tematykę, która ją najbardziej inspiruje i spędziła sporo czasu, by przeglądać i przestudiować wiele numerów czasopisma *The New Age*, które zna na pewno niezwykle dokładnie. Skupiła się bowiem nie tylko na najważniejszych tematach sztuki nowoczesnej, stanowiącej tematyczną bazę czasopisma, ale także pokazała ewolucję świata kultury dzięki periodykowi, który z pewnością wniósł bardzo wiele w rozwój sztuki modernistycznej Wielkiej Brytanii.

Autorka skupiła się na jednym czasopiśmie, ale bogatym w treści estetyczne wnoszące spory wkład w rozwój modernizmu. Tropiąc tematykę *The New Age*, natrafiła na wiele ważnych ilustracji, grafik, wartościowych szat graficznych, które jej zdaniem nie zostały jeszcze odpowiednio szeroko omówione i zbadane. Dlatego jej odkrycia dotyczące funkcjonowania i roli czasopisma *The New Age* w rozwoju kultury modernizmu otwierają możliwości tego rodzaju badań czasopiśmienniczych i zachęcają do podobnych odkryć na polu kultury brytyjskiej. Rzetelność badawcza Habilitantki, która sama jest także krytykiem sztuki prezentowanych prac wizualnych jest bezsporna. Jej znajomość sztuki awangardowej i modernistycznej, wnikliwość badawcza i sposób prezentacji pracy, dokładny, klarowny i systematyczny zasługują na uznanie. Autorka sięga do bogatej bibliografii, którą odnajduje nie tylko w periodykach, ale także w wielu pracach krytycznych dotyczących modernizmu brytyjskiego. Zestawia te prace z ilustracjami, czyta z uwagą prace porównawcze literackie i artystyczne, potrafi umiejętnie i przekonująco zainteresować czytelnika swoją interpretacją i odczytaniem w prezentowanej tematyce. Posiada wrażliwość interpretacji często krótkich polemik i opinii dotyczących kultury i sztuki współczesnej, która może być trudna ze względu na oszczędność środków wyrazu. Daje sobie radę z trudnymi tematami i wyzwaniem, które niejednokrotnie znajduje podczas lektury poszczególnych numerów *The New Age*. Jej rozumienie tematyki badawczej sprawia, że książka jest przejrzysta, czytelna i klarowna dla współczesnego odbiorcy-czytelnika.

Podsumowując, wyrażam opinię, iż dorobek badawczy pani dr Dominiki Buchowskiej-Greaves jest wystarczający, by rozpocząć procedurę nadania Jej stopnia doktora habilitowanego. Po lekturze zarówno monografii-książki habilitacyjnej jak i kilkudziesięciu przedłożonych artykułów naukowych, a także po zapoznaniu się z pracą badawczą Habilitantki i Jej działalnością naukowo-akademickiej, konferencyjnej i dydaktycznej, wyrażam przekonanie, iż jest to badaczka dojrzała i przygotowana do kontynuowania

samodzielnej pracy naukowej, badań kulturowych oraz interdyscyplinarnych i prowadzenia samodzielnej działalności akademickiej i dydaktycznej. Dr Dominika Buchowska potrafi prowadzić badania z pogranicza kultur, studiów wielokulturowych i estetycznych, a także w wielu innych dziedzinach sztuki, czasopiśmiennictwa, czy studiów związanych z estetycznymi walorami kultury brytyjskiej. Wybrane publikacje pokazują, iż Habilitantka umiejętnie interpretuje teksty współczesne i ilustracje, które stanowią niezwykle ważną część czasopisma; są bowiem z pogranicza sztuki, literatury i kultury. Jej zdolności hermeneutyczne poparte czytaniem i, znajomością wielu prac z dziedziny kultury brytyjskiej są bardzo cenne, co w dużym stopniu przyczynia się do poszerzania warsztatu naukowego i potencjału badawczego. Rzetelne studia i dyscyplina w konstruowaniu dyskursu akademickiego są wielkim walorem w pracy naukowej, którą traktuje Habilitantka nie tylko jako powinność, ale także pasję. Całokształt pracy badawczej może zainteresować młodszą generacją społeczności akademickiej, co jest sporym atutem tych badań. Aktywność akademicka Habilitantki i Jej zaangażowanie w dzieło upowszechniania swoich badań oraz troska o prezentowanie efektów badań w kraju jak i poza jego granicami jest także znacząca. Świadczy o tym Jej udział w konferencjach naukowych nie tylko krajowych, ale także międzynarodowych, w wykładach i spotkaniach, na których może demonstrować efekty swojej pracy naukowej.

Moja opinia, jako Przewodniczącej Komisji Habilitacyjnej, dotycząca dokonań zarówno naukowych jak i aktywności akademickiej dr Dominiki Buchowskiej-Greaves jest pozytywna.

Ewa Borkowska

